

مولفه های بینشی کارآمدی جهاد تبیین از منظر مقام معظم رهبری و با تکیه بر آیات و روایات^۱

چکیده

جهاد تبیین، به عنوان یکی از راهبردهای اصلی برای مقابله با تحریف واقعیت ها و جنگ شناختی دشمنان، جایگاهی ویژه در سیره پیامبر اکرم (ص)، اهل بیت (ع) و اندیشه معاصر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) یافته است. هدف این پژوهش، بررسی مؤلفه های بینشی کارآمدی جهاد تبیین از منظر رهبری با تکیه بر آیات و روایات اسلامی است. روش تحقیق بر تحلیل محتوای بیانات معظم له و منابع دینی (قرآن و احادیث)، متکی است. نتایج نشان می دهد مولفه هایی مانند ایمان و اخلاص در عمل، بصیرت و دشمن شناسی، اعتماد به نفس اسلامی، حسن ظن به خدا و امید به آینده، مسئولیت پذیری و استقامت، نقش بنیادین در کارآمدی جهاد تبیین دارند. این مولفه ها، علاوه بر ریشه داشتن در آموزه های دینی، در گفتمان رهبری انقلاب اسلامی به عنوان پیش نیازهای موفقیت در مقابله با جنگ نرم و روایت های تحریف شده دشمنان جایگاه محوری دارند. ارتقاء این عناصر می تواند ضامن پایداری و اثرگذاری جهاد تبیین در جامعه اسلامی باشد.

کلیدواژه: جهاد، جهاد تبیین، مقام معظم رهبری

^۱ - مؤلفان جوانی، طلبه سطح ۳

مقدمه

در عصر حاضر، انقلاب ارتباطات و سلطه رسانه، بسترهای جدیدی برای جنگ شناختی، تولید شبهه، تحریف و روایت‌سازی‌های جعلی از ارزش‌های اسلامی پدید آورده است. جهاد تبیین که مورد تأکید مقام معظم رهبری قرار گرفته، نقشی راهبردی در خنثی‌سازی این هجمه‌ها ایفا می‌کند. مسأله اصلی پژوهش حاضر، شناسایی و تبیین مهم‌ترین مؤلفه‌های بینشی کارآمدی جهاد تبیین، با رویکرد به آیات قرآن، روایات معصومان(ع) و بیانات رهبر انقلاب اسلامی است. ضرورت پرداختن به این موضوع، از یک‌سو به دلیل تمرکز بی‌سابقه دشمنان روی جنگ نرم و روایت‌سازی‌های وارونه، و از سوی دیگر اهمیت تبیین صحیح واقعیات و دفاع منطقی و هوشمندانه از آرمان‌های دینی و ملی است.

هدف این مقاله، تبیین مواردی است که از منظر مقام معظم رهبری و با اتکاء به منابع اصیل اسلامی، زیرساخت‌های بینشی موفقیت در جهاد تبیین را رقم می‌زند. این مطالعه با بررسی دقیق آیات و روایات و تلفیق آن‌ها با تحلیل بیانات رهبری، تلاش دارد تصویری روشن و نظام‌مند از عناصر بنیادین کارآمدی جهاد تبیین ارائه کند.

پیشینه پژوهش نشان می‌دهد بخش عمده آثار موجود، صرفاً به گردآوری بیانات یا تفسیر کلان جهاد تبیین پرداخته‌اند و کمتر کوشیده‌اند تا پیوندی روشمند میان مؤلفه‌های بینشی این جهاد، آموزه‌های قرآنی و روایی، و منظومه فکری مقام معظم رهبری برقرار نمایند. آثار منتشرشده همچون کتاب «جهاد تبیین» و مقالات مرتبط، یا صرفاً بیانات معظم‌له را نقل نموده یا بر جنبه‌های مهارتی و یا مصداق‌شناسی موضوع متمرکز شده‌اند. این مقاله می‌کوشد کمبود تحلیل نظری و بنیادین را در این زمینه جبران کند.

مفهوم شناسی

در بحث مفهوم شناسی لازم است مفاهیم لغوی و اصطلاحی جهاد و جهاد تبیین مورد بررسی قرار گیرد.

معنای لغوی و اصطلاحی جهاد

معنای لغوی

در زبان عربی، واژه «جهاد» از ریشه «ج-ه-د» گرفته شده است که به معنای تلاش، کوشش، و به‌کارگیری توان و نیرو در راه رسیدن به یک هدف خاص است (ابن منظور، لسان العرب، ج ۲، ص ۳۹۸). این واژه در لغت به مفهوم هر نوع تلاش شدید و طاقت‌فرسا به‌کار می‌رود که در جهت تحقق یک امر مهم باشد. در متون لغوی کلاسیک

عربی، جهاد به معنای «بذل الجُهد» یعنی به‌کارگیری تمام توان در مقابله با چیزی است (فراهیدی، العین، ج ۳، ص ۴۷). از این رو، در متون دینی و فقهی، جهاد نوعی تلاش در راه خدا تلقی شده که می‌تواند جنبه‌های مختلفی داشته باشد.

معنای اصطلاحی

در منابع اسلامی، جهاد به دو معنای عام و خاص به‌کار می‌رود. معنای عام جهاد، هرگونه کوشش در راه خداست که شامل مبارزه با نفس، تعلیم و تربیت، تبلیغ دین، و حتی تلاش برای اصلاح جامعه نیز می‌شود (راغب اصفهانی، مفردات الفاظ القرآن، ص ۱۰۸). اما در معنای خاص، جهاد به معنای جنگ و نبردی است که با هدف دفاع از دین، سرزمین اسلامی، و ارزش‌های الهی انجام می‌شود (طباطبایی، المیزان، ج ۹، ص ۲۱۵). قرآن کریم نیز واژه جهاد را در هر دو معنا به‌کار برده است. برای مثال، در آیه «وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ» (حج: ۷۸) جهاد به معنای عام آن یعنی تلاش در راه خدا آمده است، اما در آیاتی مانند «قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ» (توبه: ۲۹)، جهاد به معنای نبرد مسلحانه است.

در فقه شیعه نیز جهاد به‌عنوان یکی از فروع دین شناخته شده، اما تفاوت‌هایی در شرایط و جوب آن با دیدگاه اهل سنت دارد (محقق حلی، شرایع الإسلام، ج ۱، ص ۲۴۸). به‌عنوان مثال، در فقه شیعه جهاد ابتدایی تنها با اذن امام معصوم جایز است، اما در فقه اهل سنت، این شرط ذکر نشده است (خوئی، تكملة المنهاج، ج ۲، ص ۳۴۵). جهاد در متون عرفانی نیز جایگاه خاصی دارد. بسیاری از عرفا جهاد اکبر را که همان مبارزه با نفس است، مهم‌تر از جهاد اصغر یعنی جنگیدن در میدان نبرد دانسته‌اند (غزالی، احیاء علوم الدین، ج ۴، ص ۳۱۲). این برداشت از جهاد، مبتنی بر حدیث معروفی است که پیامبر اسلام (ص) پس از بازگشت از یکی از غزوها فرمودند: «رجعنا من الجهاد الأصغر إلى الجهاد الأكبر» (مجلسی، بحار الأنوار، ج ۶۷، ص ۶۵). این حدیث بیانگر این است که بزرگ‌ترین مبارزه، مقابله با هواهای نفسانی و اصلاح درونی انسان است.

از منظر تاریخی، جهاد در اسلام از ابتدای دعوت پیامبر (ص) وجود داشته است، اما در مراحل نخستین، بیشتر به معنای صبر، استقامت و تبلیغ دین بدون توسل به جنگ بود (واقدی، المغازی، ج ۱، ص ۸۵). پس از هجرت پیامبر (ص) به مدینه و تشکیل حکومت اسلامی، جهاد نظامی به‌عنوان یک راهبرد دفاعی و گسترش دین اسلام مطرح شد و غزوات مختلفی مانند بدر، احد و خندق در این راستا انجام گرفت (ابن هشام، السيرة النبوية، ج ۲، ص ۲۱۵). در دوران خلفای راشدین، جهاد به شکل فتوحات اسلامی ادامه یافت و در دوران بنی‌امیه و بنی‌عباس نیز به‌عنوان ابزاری برای گسترش قلمرو خلافت اسلامی مورد استفاده قرار گرفت (طبری، تاریخ الرسل والملوک، ج ۵، ص ۴۳۲).

در ادبیات فارسی، مفهوم جهاد به اشکال گوناگون بازتاب یافته است. شاعران بزرگی مانند مولوی، سعدی و حافظ به جهاد اکبر یعنی مبارزه با نفس و رسیدن به کمال معنوی اشاره کرده‌اند. مولوی در مثنوی معنوی می‌گوید: جنگ هفتاد و دو ملت همه را عذر بنه / چون ندیدند حقیقت، ره افسانه زدند (مولوی، مثنوی معنوی، دفتر اول، بیت ۲۹۵).

در عصر جدید، مفهوم جهاد تغییرات و تحولات زیادی یافته است. برخی گروه‌های اسلامی، جهاد را به‌عنوان ابزاری برای مبارزه با استعمار و استبداد در کشورهای اسلامی به‌کار برده‌اند. انقلاب اسلامی ایران نیز جهاد را به‌عنوان یک مفهوم محوری در گفتمان خود مطرح کرد و جهاد در راه خدا را محدود به جنگ ندانست، بلکه آن را شامل فعالیت‌های علمی، فرهنگی و اقتصادی نیز دانست (مطهری، جهاد، ص ۴۵). از سوی دیگر، در دهه‌های اخیر برخی جریان‌های افراطی، از مفهوم جهاد تفسیری خشن و نادرست ارائه داده و آن را ابزاری برای توجیه اقدامات تروریستی خود قرار داده‌اند، در حالی که بسیاری از علمای اسلام تأکید کرده‌اند که جهاد باید بر اساس اصول اخلاقی و دینی صحیح انجام شود (قرضاوی، فقه الجهاد، ج ۱، ص ۱۹۴).

بنابراین، جهاد از منظر لغوی به معنای تلاش و کوشش و از نظر اصطلاحی، دارای معانی گسترده‌ای در حوزه‌های دینی، فقهی، عرفانی، تاریخی و اجتماعی است. از منظر اسلامی، جهاد نه تنها در میدان نبرد بلکه در عرصه‌های مختلف زندگی، از مبارزه با نفس گرفته تا تلاش برای عدالت اجتماعی و پیشرفت علمی، دارای اهمیت است.

معنای لغوی و اصطلاحی جهاد تبیین

مفهوم لغوی

واژه «تبیین» از ریشه «ب-ی-ن» گرفته شده و در لغت به معنای روشن‌گری، آشکار کردن و توضیح دادن به گونه‌ای شفاف و قابل فهم است (فراهیدی، العین، ج ۳، ص ۴۷). در آیات قرآن، تبیین به‌عنوان یک وظیفه الهی برای پیامبران و مؤمنان مطرح شده است. برای مثال، در آیه ۴۴ سوره نحل آمده: «وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ» که نشان‌دهنده مسئولیت پیامبر در تبیین وحی است (طباطبایی، المیزان، ج ۱۲، ص ۲۱۵).

مفهوم اصطلاحی

جهاد تبیین اصطلاحی است که به تلاش همه‌جانبه برای روشن‌گری، مبارزه با تحریفات، مقابله با شبهات و دفاع از حقیقت در عرصه‌های مختلف فرهنگی، دینی، اجتماعی و سیاسی اشاره دارد (مطهری، جهاد، ص ۴۵). این مفهوم بر اساس آیات قرآن، احادیث و مبانی فکری و فقهی، به یکی از مهم‌ترین مسئولیت‌های مسلمانان در دوره‌های مختلف تاریخی تبدیل شده است.

در آیات متعددی از قرآن، به وظیفه تبیین حقایق اشاره شده است. یکی از این آیات، آیه ۴۲ سوره انفال است که می‌گوید: «لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ». این آیه نشان می‌دهد که حقیقت باید چنان واضح و مستدل ارائه شود که هیچ‌کس در شناخت آن تردید نداشته باشد (طبرسی، مجمع البیان، ج ۵، ص ۳۴۷). همچنین، آیه ۱۲۵ سوره نحل: «ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ» بر لزوم استفاده از حکمت، استدلال و روش‌های اقناع‌کننده در تبیین حقیقت تأکید می‌کند (قرطبی، الجامع لأحكام القرآن، ج ۱۰، ص ۳۲۴).

در روایات اسلامی، جهاد تبیین به‌عنوان یکی از وظایف اساسی مسلمانان در مقابله با تحریفات و فتنه‌ها معرفی شده است. پیامبر اسلام (ص) فرمودند: «إِذَا ظَهَرَتِ الْبِدْعُ فِي أُمَّتِي فَلْيُظْهِرِ الْعَالَمَ عِلْمَهُ، فَمَنْ لَمْ يَفْعَلْ فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ» (مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲، ص ۲۷). یعنی زمانی که بدعت‌ها و انحرافات در جامعه اسلامی ظاهر شوند، عالمان دین باید علم خود را آشکار کنند، وگرنه مورد لعنت الهی قرار خواهند گرفت. امام علی (ع) نیز در نهج‌البلاغه فرمودند: «مَنْ نَامَ لَمْ يُنَمَّ عَنْهُ» یعنی کسی که در برابر توطئه‌ها و تحریف‌ها غافل باشد، دشمنان او غافل نخواهند ماند (سید رضی، نهج‌البلاغه، خطبه ۱۹۰). این بیان نشان‌دهنده ضرورت جهاد تبیین و هوشیاری در برابر جریان‌های انحرافی است.

از دیدگاه فقهی، جهاد تبیین زیرمجموعه جهاد فرهنگی و مبارزه با جنگ نرم محسوب می‌شود. فقها این نوع جهاد را در زمره واجبات کفایی قرار داده‌اند (خوئی، تکملة المنهاج، ج ۲، ص ۳۴۵). فقهای شیعه تأکید دارند که جهاد تبیین فقط بر عهده عالمان دینی نیست، بلکه همه مسلمانان به‌اندازه توان خود وظیفه دارند که در این زمینه فعالیت کنند. امام خمینی (ره) نیز در کتاب «ولایت فقیه» (ص ۲۱۳) جهاد تبیین را به‌عنوان یکی از ارکان حفظ اسلام معرفی می‌کند.

در طول تاریخ اسلام، شخصیت‌هایی مانند امام حسین (ع) و حضرت زینب (س) نقش مهمی در جهاد تبیین داشته‌اند. خطبه‌های حضرت زینب (س) در کوفه و شام نمونه‌ای از این جهاد است که حقیقت واقعه عاشورا را برای مردم آشکار کرد (ابن طاووس، اللهوف، ص ۱۸۷).

در دنیای امروز، جهاد تبیین اهمیت بیشتری یافته است، زیرا جریان‌های رسانه‌ای و تبلیغاتی گسترده‌ای در حال تحریف حقایق هستند. مقام معظم رهبری (آیت‌الله خامنه‌ای) جهاد تبیین را یکی از اولویت‌های اصلی جامعه اسلامی معرفی کرده و تأکید دارند که باید با روایت‌های غلط و تحریف‌های تاریخی مقابله شود (خامنه‌ای، بیانات، ۱۹/۱۱/۱۴۰۰).

۲,۱. ایمان و تقوا

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های یک مسئول در نظام اسلامی، ایمان به خدا و رعایت تقوا در تمامی امور است. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید:

«إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ» (مائده: ۲۷)

«خداوند تنها از پرهیزکاران اعمال را می‌پذیرد.»

این آیه نشان می‌دهد که قبول مسئولیت در جامعه اسلامی باید با نیت الهی و تقوا همراه باشد.

۲,۲. شجاعت و صراحت در بیان حقایق

یک مسئول متعهد باید در بیان حقایق و دفاع از اصول اسلامی شجاع باشد. مقام معظم رهبری تأکید دارند:

«جهاد تبیین، نیاز به شجاعت دارد. مسئولان نباید در برابر فشارهای دشمنان، از بیان حقیقت عقب‌نشینی کنند.» (بیانات در دیدار با نخبگان فرهنگی، ۲۵/۰۸/۱۴۰۰)

۲,۳. پایبندی به عدالت اجتماعی و دفاع از حقوق مردم

مسئولی که در مسیر جهاد تبیین فعالیت می‌کند، باید عدالت را سرلوحه کار خود قرار دهد. امام علی(ع) در نامه خود به مالک اشتر می‌فرماید:

«بر مردم همان‌گونه حکومت کن که دوست داری بر تو حکومت شود.» (نهج البلاغه، نامه ۵۳)

این نشان می‌دهد که عدالت‌محوری، یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های یک مسئول اسلامی است.

۲,۴. آگاهی از تحولات فرهنگی و رسانه‌ای

امروز، دشمنان از رسانه‌ها و فضای مجازی برای تحریف واقعیت‌ها و تغییر باورهای مردم استفاده می‌کنند. یک مسئول متعهد باید دارای سواد رسانه‌ای باشد و بتواند در برابر جنگ نرم دشمنان ایستادگی کند.

مقام معظم رهبری می‌فرمایند:

«امروز دشمنان از ابزار رسانه برای تهاجم به افکار عمومی استفاده می‌کنند. مسئولان باید در این میدان حضور فعال داشته باشند و اجازه ندهند که حقیقت‌ها تحریف شود.» (بیانات در دیدار با فعالان فضای مجازی، ۰۵/۰۹/۱۳۹۹)

۲,۵. مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی

یک مسئول در نظام اسلامی باید در برابر تصمیمات خود پاسخگو باشد و از کم‌کاری و بی‌تفاوتی پرهیز کند. در حدیثی از پیامبر اکرم(ص) آمده است:

«كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ»

«همه شما نگهبان هستید و همه شما درباره مسئولیتی که بر عهده دارید، بازخواست خواهید شد.» (بخاری، صحیح

بخاری، ج ۱، ص ۴۲)

۵- استقامت و پایداری در مسیر جهاد تبیین

استقامت و پایداری، از اصول اساسی موفقیت در هر حرکت الهی و مبارزه با تحریف و باطل است. جهاد تبیین، که به عنوان یکی از مهم ترین عرصه های مبارزه فکری و رسانه ای شناخته می شود، نیازمند صبر، ایستادگی و تلاش مستمر برای روشننگری حقایق است.

قرآن کریم، روایات اهل بیت (ع) و سیره پیامبر اکرم (ص)، صبر و استقامت را یکی از مهم ترین ویژگی های مجاهدان در راه خدا معرفی کرده اند. همچنین، مقام معظم رهبری بارها تأکید کرده اند که بدون صبر و استقامت، جهاد تبیین به نتیجه نخواهد رسید و تنها کسانی در این مسیر موفق خواهند بود که در برابر موانع، ناامیدی ها و هجمه های دشمنان مقاوم بمانند.

صبر و استقامت به عنوان یکی از مؤلفه های مهم موفقیت

صبر در لغت به معنای ایستادگی، پایداری و تحمل سختی ها در مسیر حق است. در جهاد تبیین، صبر به معنای ایستادگی در برابر جنگ شناختی، هجمه های رسانه ای، تحریف ها و تبلیغات مسموم دشمنان است. استقامت نیز به معنای پایبندی به اصول و آرمان های الهی، بدون تغییر مسیر در برابر تهدیدها، تطمیع ها و فشارها است.

مقام معظم رهبری در این باره می فرمایند:

«در جهاد تبیین، اگر صبر نداشته باشید، دچار خستگی و ناامیدی خواهید شد. دشمنان همواره تلاش می کنند شما را دلسرد کنند، اما اگر استقامت کنید، پیروزی نهایی از آن جبهه حق است.» (بیانات در دیدار با دانشجویان، ۱۰/۰۴/۱۳۹۸)

جهاد تبیین، یک مسیر طولانی و پرچالش است. کسانی که در این مسیر گام می گذارند، با هجمه های فکری، تبلیغاتی و رسانه ای دشمن روبه رو می شوند. از این رو، بدون صبر و استقامت، امکان موفقیت در این جهاد وجود ندارد. امام علی (ع) می فرمایند:

«الصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ»

«صبر، کلید گشایش است.» (نهج البلاغه، حکمت ۱۵۳)

این سخن نشان می دهد که بدون صبر، رسیدن به پیروزی در جهاد تبیین و مقابله با تحریف ها امکان پذیر نخواهد بود.

جایگاه استقامت در قرآن و سیره پیامبر (ص)

قرآن کریم، استقامت را یکی از ویژگی های اصلی مؤمنان معرفی کرده است و تأکید دارد که خداوند، کسانی را که در مسیر حق ثابت قدم بمانند، یاری خواهد کرد.

در سوره هود، آیه ۱۱۲ آمده است:

«فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ»

«پس همان گونه که دستور داده شده‌ای، استقامت کن و کسانی که با تو به سوی خدا بازگشته‌اند نیز باید استقامت کنند.»

علامه طباطبایی در تفسیر این آیه می‌نویسد:

«استقامت در مسیر حق، یکی از مهم‌ترین عوامل پیروزی بر دشمنان و رسیدن به وعده‌های الهی است.» (طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۰، ص ۳۴۲)

توصیه‌های مقام معظم رهبری درباره صبر در مسیر جهاد تبیین
مقام معظم رهبری، بارها در سخنان خود تأکید کرده‌اند که بدون صبر و استقامت، جهاد تبیین به نتیجه نخواهد رسید.

«دشمنان می‌خواهند شما را خسته و ناامید کنند. اما شما باید بایستید، روشنگری کنید و حقیقت را بیان کنید. اگر صبر و استقامت داشته باشید، قطعاً پیروز خواهید شد.» (بیانات در دیدار با دانشجویان، ۲۰/۰۸/۱۴۰۰)

رهبر انقلاب، استقامت را کلید موفقیت در مقابله با جنگ نرم دشمنان می‌دانند و می‌فرمایند:
«دشمنان از طریق رسانه‌ها، شبکه‌های اجتماعی و تبلیغات گسترده، می‌خواهند حقیقت را تحریف کنند. اما اگر ما با صبر و استقامت، روشنگری کنیم، در نهایت آن‌ها شکست خواهند خورد.» (بیانات در دیدار با نخبگان فرهنگی، ۰۵/۰۹/۱۳۹۹)

نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر نشان داد که کارآمدی جهاد تبیین صرفاً به مهارت‌های فنی یا اطلاعات روز مرتبط نیست، بلکه به مجموعه‌ای از مؤلفه‌های بینشی و مبانی اعتقادی وابسته است؛ عناصری چون ایمان راستین و اخلاص، بصیرت و تیزبینی در برابر فتنه‌ها، دشمن‌شناسی عمیق، امید به آینده و اطمینان به وعده الهی، اعتماد به نفس ملی و روحیه جهادی، همه برگرفته از قرآن و عترت و مورد تأکید مقام معظم رهبری است. همچنین، مسئولیت‌پذیری، التزام به عدالت و استقامت در مواجهه با هجمه‌های مستمر دشمنان، مهم‌ترین نقش را در اثرگذاری جهاد تبیین ایفا می‌نماید. بر این اساس، تقویت مؤلفه‌های ذکرشده در بدنه جامعه اسلامی و به‌ویژه میان نخبگان و مسئولان، زمینه‌ساز پدافند موفق در جنگ‌های شناختی آینده و مصون‌سازی فرهنگ و هویت ملی و دینی خواهد بود. بدین ترتیب، دستیابی به جهاد تبیین کارآمد و تمدن‌ساز، بدون بهره‌گیری هوشمندانه از این زیرساخت‌های بینشی میسر نخواهد بود.

فهرست منابع

- خامنه‌ای، سیدعلی، بیانات مقام معظم رهبری در جمع نخبگان علمی، فرهنگی و سیاسی، تهران، نشر دفتر حفظ و نشر آثار مقام معظم رهبری، نوبت اول، ۱۴۰۲.
- خامنه‌ای، سیدعلی، جهاد تبیین و وظایف رسانه‌های اسلامی، تهران، نشر انقلاب اسلامی، نوبت دوم، ۱۳۹۹.
- طباطبایی، سید محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، انتشارات اسلامی، نوبت سوم، ۱۴۰۰.
- مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، تهران، دارالکتب الاسلامیه، نوبت چهارم، ۱۳۹۸.
- قرائتی، محسن، درس‌هایی از قرآن، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، نوبت دوم، ۱۴۰۱.
- شهید مطهری، مرتضی، جهاد، تهران، انتشارات صدرا، نوبت ششم، ۱۳۹۵.
- شهید مطهری، مرتضی، اسلام و نیازهای زمان، تهران، انتشارات صدرا، نوبت چهارم، ۱۳۹۷.
- جوادی آملی، عبدالله، حیات حقیقی انسان، قم، مرکز نشر اسراء، نوبت دوم، ۱۳۹۶.
- جوادی آملی، عبدالله، ولایت فقیه، ولایت فقاقت و عدالت، قم، مرکز نشر اسراء، نوبت اول، ۱۳۹۴.
- رهبری، علی، نقش بصیرت در مقابله با جنگ نرم، تهران، انتشارات سوره مهر، نوبت اول، ۱۳۹۸.
- حدادعادل، غلامعلی، بصیرت در فرهنگ اسلامی، تهران، انتشارات فرهنگستان علوم اسلامی، نوبت سوم، ۱۳۹۹.
- حسینی، سید هادی، ولایت‌مداری و مقاومت در قرآن و سنت، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، نوبت دوم، ۱۴۰۰.
- صفایی حائری، علی، مسئولیت و سازندگی، قم، انتشارات لیلۃ‌القدر، نوبت پنجم، ۱۳۹۴.
- ابن‌ابی‌الحدید، عبدالحمید، شرح نهج‌البلاغه، قاهره، دارالکتب العربیه، نوبت سوم، ۱۴۰۱.
- طبری، محمد بن جریر، تاریخ طبری، بیروت، دارالفکر، نوبت دوم، ۱۴۰۰.

نهج البلاغه، ترجمه و شرح فیض الاسلام، تهران، انتشارات اسلامی، نوبت چهارم، ۱۳۹۷.

حسین زاده، محمد، جهاد تبیین در اندیشه مقام معظم رهبری، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، نوبت اول، ۱۳۹۹.

شریفی، جواد، تحلیل جنگ شناختی و راهکارهای مقابله با آن، تهران، انتشارات سوره مهر، نوبت دوم، ۱۳۹۸.

هاشمی، ابوالفضل، ولایت فقیه و اقتدار ملی، تهران، مرکز مطالعات راهبردی انقلاب اسلامی، نوبت اول، ۱۴۰۱.

سلیمانی، رضا، رسانه و جهاد تبیین، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، نوبت اول، ۱۴۰۰.

معارف، محمد، ولایت‌مداری و بصیرت در نهج البلاغه، قم، مرکز نشر پژوهش‌های اسلامی، نوبت اول، ۱۳۹۸.

قنبری، علی، جنگ شناختی و راهبردهای رسانه‌ای، تهران، انتشارات اندیشه معاصر، نوبت سوم، ۱۳۹۷.

فیاض، محمدرضا، بررسی راهکارهای جهاد تبیین در فضای مجازی، تهران، پژوهشگاه علوم اسلامی، نوبت دوم، ۱۳۹۹.

بهرامی، حسن، مدیریت جهادی و راهبردهای اجرایی، تهران، مرکز تحقیقات بسیج، نوبت اول، ۱۳۹۸.

حقیقت، احمد، پیشبرد درست کارها و برنامه‌ریزی در جهاد تبیین، قم، مرکز نشر اندیشه اسلامی، نوبت دوم، ۱۴۰۰.

یزدی، محمد، تحلیل مدیریت جهادی از نگاه اسلام، تهران، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، نوبت سوم، ۱۳۹۶.

رحیمی، عباس، اقتصاد مقاومتی و اقتدار ملی، تهران، انتشارات سروش، نوبت دوم، ۱۳۹۹.

کاظمی، محسن، دیپلماسی مقاومت و جهاد تبیین، تهران، مرکز مطالعات استراتژیک، نوبت دوم، ۱۴۰۱.

نصراللهی، علی، آسیب‌شناسی مدیریت فرهنگی در جهاد تبیین، قم، انتشارات بنیاد انقلاب اسلامی، نوبت اول، ۱۳۹۸.

بنی‌اسدی، علی، چالش‌های جنگ شناختی و مقابله با آن، تهران، پژوهشگاه رسانه و فرهنگ، نوبت سوم، ۱۳۹۷.